

Waldemar Kryspin Jaruszewski

Strategia miękkich elementów na potrzeby zmian bezpieczeństwa narodowego

Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 9, 68-82

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Waldemar Kryspin Jaruszewski*

Strategia miękkich elementów na potrzeby zmian bezpieczeństwa narodowego

Wstęp

Zmiany odbywają się za pośrednictwem organizacji. Oznacza to, że organizacje muszą dokonać przekształceń w swoich strukturach, systemach i sposobach działania zgodnie z wymaganiami państw na arenie międzynarodowej.

W pracy podjęto problem kształtowania bezpieczeństwa w oparciu o wybrane elementy bezpieczeństwa narodowego. Literatura przedmiotu podaje, że na stan bezpieczeństwa narodowego coraz mniejszy wpływ mają czynniki *stricte* wojskowe. Wzrasta za to rola czynników ekonomicznych, do których należą: stan gospodarki narodowej, jakość sojuszy międzynarodowych oraz szeroko rozumiany poziom infrastruktury, jak również działanie wielu organów administracji rządowej, samorządowej, organizacji społecznych, a także poszczególnych obywateli. Celem artykułu jest przybliżenie problematyki bezpieczeństwa narodowego z uwzględnieniem jego „twardych” i „miękkich” elementów.

Artykuł składa się z trzech części. W pierwszej wyjaśniono istotę bezpieczeństwa narodowego, z uwzględnieniem jego podziału na „twarde” i „miękkie” elementy. W drugiej przedstawiono własny model bezpieczeństwa oparty na ośmiu jego elementach (8-E). W trzeciej opisano procedurę zmian organizacyjnych, która może obejmować „twarde” i „miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego (BN). Zgodnie z założeniami modelu, dla skuteczności zmian niezbędne jest wzajemne dostosowanie składników systemu. Przyjętą metodą badawczą jest analiza literatury i własny model organizacyjny bezpieczeństwa narodowego. Przeprowadzone badania mają ocenić (wykazać), w jakim stopniu wybrane elementy wpływają na stan bezpieczeństwa narodowego.

* Dr inż. Waldemar Kryspin Jaruszewski, Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna.

Pojęcie bezpieczeństwa narodowego

Współczesne pojęcie bezpieczeństwa narodowego oraz jego kształt długo jeszcze będą przedmiotem dysput i rozpraw naukowych. Docelowy model bezpieczeństwa narodowego będzie zupełnie nowy, będzie również zupełnie inny niż ten z drugiej połowy XX wieku. Bezpieczeństwo ma charakter podmiotowy, stanowi więc pierwotną potrzebę człowieka i grup społecznych, będąc jednocześnie podstawową wartością dla państw i systemów międzynarodowych². W ujęciu militarno-strategicznym bezpieczeństwo można analizować w kontekście postępu technologicznego i technicznego oraz innowacyjności zastosowanych rozwiązań służących do tworzenia potencjału obronnego³.

W czasach poprzedzających narodziny państwa narodowego, bezpieczeństwo utożsamiane było zaledwie ze sferą aspiracji i dążeń panujących, którzy realizowali swoje wąsko pojmowane interesy. Wyzwania, jakie pojawiły się przed Polską na początku XXI wieku bezpośrednio są związane z zachodzącymi zmianami systemowymi w Europie i poza nią. W dalszym ciągu to początek przemian, wyzwań i różnych kryzysów społeczno-gospodarczo-politycznych. Pojawiają się pytania dotyczące zawieranych sojuszy i przyjętych strategii obronnych państwa. Dlatego zasadne jest w pierwszym rzędzie określenie celów politycznych i militarnych państwa, które wynikają z interesów narodowych. Z końcem lat osiemdziesiątych XX wieku nastąpiła fundamentalna zmiana geopolityczna w stosunkach międzynarodowych. Zakończyła się konfrontacja Wschód – Zachód, a upadek muru berlińskiego znamionował nie tylko zjednoczenie Niemiec i rozpad Bloku Wschodniego, ale także reunifikację kontynentu europejskiego i koniec bipolarnego podziału świata. Era pozimnowojenna wydawała się czasem pokojowej transformacji.

Bezpieczeństwo wewnętrzne jest domeną polityki wewnętrznej danego kraju. Tak jest do dzisiaj, choć zmienił się zarówno charakter i rodzaj zagrożeń, jak i metody zapobiegania im. Globalizacja, rozwój międzynarodowej komunikacji wymagają umiędzynarodowienia sfery bezpieczeństwa wewnętrznego, co niejednokrotnie już następuje. Jednocześnie występuje brak pełnego przekonania o takiej konieczności, wywołany wieloma specyficznymi warunkami. Zdaniem K. Żukrowskiej⁴, do najważniejszych należy zaliczyć: brak zmian w myśleniu o bezpieczeństwie, narodowy charakter służb specjalnych, utajnienie zasad ich

² J. Kunikowski (red.), *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2000, s. 29.

³ K. Żukrowska, *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, [w:] K. Żukrowska, M. Grącik (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2006, s. 21.

⁴ *Ibidem*, s. 21–26.

działania, wysokie koszty ich utrzymania oraz częste wykorzystywanie przez nich do finansowania nielegalnych źródeł dochodów wynikających ze współpracy z przestępczością zorganizowaną.

Na podstawie współczesnych wyzwań i zagrożeń, a także innych uwarunkowań, w literaturze przedmiotu⁵ wyróżnia się dwa obszary bezpieczeństwa:

1. Społeczeństwo funkcjonujące w państwie i oczekujące, że zapewnione zostaną jego potrzeby bytu i rozwoju, a państwo może być narażone na różnego rodzaju zagrożenia i sytuacje kryzysowe spowodowane czynnikami politycznymi, społecznymi czy kulturowymi,
2. Ludzie narażeni są na trudy dnia codziennego, czyli na zgubne skutki rozwoju cywilizacyjnego, działalności przestępczej, klęsk żywiołowych lub krócej – negatywnej działalności człowieka, bądź działania sił natury.

Bezpieczeństwo stanowi *wartość, o którą należy zabiegać w sposób permanentny i uwzględniający zmiany wewnątrz i na zewnątrz państwa.* K. A. Wojtaszczyk podkreśla⁶, że należy pojmować je dynamicznie, jako proces, w którym podmioty bezpieczeństwa starają się eliminować zagrożenia i podnosić swój stan pewności. Postrzeganie bezpieczeństwa w ujęciu dynamicznym uwzględnia czynnik czasu, który pozwala na śledzenie priorytetów bezpieczeństwa i traktowanie go jako procesu dynamicznego. Tak rozumiane bezpieczeństwo może być definiowane nie tylko jako określony cel, lecz również jako następstwo. Jest zatem ciągłym procesem społecznym, w ramach którego działające podmioty starają się doskonalić mechanizmy zapewniające im poczucie bezpieczeństwa.

Proces dochodzenia do bezpieczeństwa⁷ wydaje się nie mieć końca, bowiem stale pojawiają się nowe zagrożenia. Niekiedy jest to proces obiektywny związany z samą ewolucją ludzkości i form jej organizacji, niekiedy zaś jego podłożem są niezniszczalne atawizmy w postaci zbiorowych emocji, nienawiści, dążenia do zysku czy dominacji na arenie międzynarodowej. Złożoność zjawisk warunkujących bezpieczeństwo narodowe oraz rozmiar działań podejmowanych na jego rzecz są przyczynami trudności w definiowaniu samego pojęcia, jak również problemów związanych z ograniczeniem pola analizy. „Bezpieczeństwo

⁵ W. Kitler, *Prawno organizacyjne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] T. Jemiolo (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym*, AON, Warszawa 2006, 57.

⁶ K. A. Wojtaszczyk, *Bezpieczeństwo państwa – konceptualizacja pojęć*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Majerska-Sosnowska (red.), *Bezpieczeństwo państwa*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 12–15.

⁷ R. Kuźniar, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] E. Halizak, R. Kuźniar (red.), *Stosunki międzynarodowe, Geneza, struktura, dynamika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 2006, s. 142.

narodowe” to termin oznaczający poczucie pewności państwa w środowisku międzynarodowym, brak jego zagrożenia oraz ochronę przed zagrożeniami. W sensie ogólnospołecznym bezpieczeństwo obejmuje zaspokojenie potrzeb istnienia, pewności przetrwania, stabilności i zadowolenia. Będąc naczelną potrzebą człowieka i grup społecznych, jest ono zarazem podstawową potrzebą państw i systemów międzynarodowych, a jego brak wywołuje niepokój i poczucie zagrożenia. Bezpieczeństwo narodowe obejmuje problematykę przeciwstawiania się wszelkim zagrożeniom (zewnętrznym oraz wewnętrznym) dla istnienia oraz rozwoju narodu i państwa. Nowe płaszczyzny bezpieczeństwa narodowego są następujące: ekonomiczna, naukowo-techniczna, informacyjna, ideologiczna, ekologiczna i społeczna. J. Marczak⁸ uważa, że stan bezpieczeństwa jest niemierzalny, dlatego też kapitalną kwestią w zapewnieniu bezpieczeństwa jest jego właściwe postrzeganie przez społeczeństwo i władze państwa. Pośród różnych kategorii interesów narodowych interesy żywotne stanowią tę ich część, która jednostki i całe społeczeństwo uznaje za wspólne i najważniejsze. Zdaniem W. Kitlera: *Bezpieczeństwo narodowe to najważniejsza wartość, potrzeba narodowa i priorytetowy cel działalności państwa, jednostek i grup społecznych, a jednocześnie proces obejmujący różnorodne środki, gwarantujące trwały, wolny od zakłóceń byt i rozwój narodowy (państwa) w tym ochronę i obronę państwa, jako instytucji politycznej oraz ochronę jednostek i całego społeczeństwa, ich dóbr środowiska naturalnego przed zagrożeniami, które w znaczący sposób ograniczają jego funkcjonowanie lub godzą w dobra podlegające szczególnej ochronie*⁹.

Współcześnie na bezpieczeństwo narodowe oddziałują następujące czynniki:

1. Demograficzne (zmiany liczby ludności, struktura i tendencje demograficzne).
2. Geograficzne (położenie przestrzenne, rozmiary terytorium, ukształtowanie terenu).
3. Ekonomiczne (zasoby surowcowe, potrzeby i braki, poziom wzrostu gospodarczego).
4. Historyczne (doświadczenia historyczne).
5. Psychologiczno-socjologiczne (stosunek do życia, spójność społeczeństwa).
6. Organizacyjno-administracyjne (forma rządów, stosunek społeczeństwa do władzy, efektywność jej działania).

⁸ J. Marczak, *Bezpieczeństwo narodowe*, [w:] R. Jakubczak, J. Marczak (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategię*, Bellona, Warszawa 2012, s. 56.

⁹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011, s. 22–25.

7. Obronne, militarne (organizacja i efektywność obrony narodowej, rozmiar armii w stosunku do liczby ludności w wieku poborowym).
8. Polityczne (jakość sojuszy, polityka zewnętrzna i wewnętrzna państwa).
9. Informatyczne (nie tylko szybkość komunikowania się między jednostkami i organizacjami, ale głównie olbrzymia redukcja kosztów przesyłania informacji). Niezależnie od praktycznego celu takiego transferu, jego realne koszty stały się znikome. Tym samym ilość i jakość informacji, która jest przesyłana na cały świat, stała się rzeczywiście ogólnodostępna i nieograniczona. Ponadto rewolucja informacyjna przynosi ze sobą koniec hierarchicznych organizacji biurokratycznych, jakie cechowały epokę rewolucji przemysłowej. J. S. Nye jr.¹⁰ uważa, że na poziomie społeczeństw obywatelskich zdecentralizowane organizacje i wspólnoty wirtualne przekroczą wraz z rozwojem Internetu granice terytorialnej jurysdykcji i wytworzą swoje własne wzorce zarządzania (*governance*).

Zdaniem M. Sułki¹¹, do czynników materialnych i niematerialnych nawiązuje koncepcja tzw. „twardej” i „miękkiej” potęgi. Rozróżnienie między „twardą” a „miękką” potęgą odnosi się do stopniowania zarówno natury zachowania, jak i materialności zasobów. Oba typy są aspektami zdolności do osiągnięcia celów przez sterowanie zachowaniem innych. Uważa on, że znaczenie „miękkiej” potęgi w polityce światowej rośnie. W erze gospodarek opartych na wiedzy i ponadnarodowej współzależności, potęga staje się trudniejsza do przeniesienia, mniej materialna i mniej siłowa.

Należy zaznaczyć, że gospodarka narodowa jest najważniejszą, twardą, materialną podstawą każdej polityki i strategii bezpieczeństwa. To ona stwarza możliwość zbudowania na tym fundamencie różnych instrumentów oddziaływania na otoczenie, w tym zwłaszcza sił zbrojnych i ona też jest jednocześnie „twardym” ograniczeniem dla wielu celów i strategii ich osiągnięcia. W literaturze przedmiotu wyróżnia się pojęcie „gospodarcze ograniczenia twarde” polityki i strategii bezpieczeństwa, leżące u samych podstaw procesów decyzyjnych w zakresie bezpieczeństwa państwa. Sektor obronny (militarny) w gospodarce to system ograniczony przez wielkość zasobów, a więc z istoty swej trudny do

¹⁰ J. S. Nye jr., *Konflikty międzynarodowe. Wprowadzenie do teorii i historii*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 327.

¹¹ M. Sułek, *Parametry potęgi (siły) państwa – stałe czy zmienne?*, [w:] M. Sułek, J. Simonides (red.), *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 71.

pełnego zaspokojenia. Gospodarcze ograniczenia polityki i strategii bezpieczeństwa¹² dzielą się na dwa rodzaje:

1. Ogólnogospodarcze, tzw. „najtwardsze” związane z funkcjonowaniem państwa i gospodarki jako bytu demograficzno-terytorialnego o określonym wyposażeniu w bogactwa naturalne i o określonym poziomie rozwoju gospodarczego. Ograniczenia ogólnogospodarcze wiążą się z takimi agregatami, jak: liczba ludności, powierzchnia kraju, zasoby naturalne, aparat produkcyjny, charakter i intensywność wymiany międzynarodowej, dochód narodowy.
2. Sektorowe, „bardziej miękkie” są lepiej skorelowane z systemem obronnym państwa i mają bardziej względny charakter niż ograniczenia ogólnogospodarcze. Znacznie bardziej podatne na oddziaływania są ograniczenia sektorowe, do których można zaliczyć: ograniczenia ze strony przemysłu zbrojeniowego, infrastruktury obronnej, zapasów i rezerw obronnych, wydatków obronnych, czy w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczo-obronnej.

Elementy „twarde” bezpieczeństwa¹³ to potencjał zbrojny, sprzęt wojskowy, wyposażenie armii i infrastruktura – potencjał gospodarczy, badań rozwojowych, wielkość wojska, wydatki na zbrojenia, bazy wojskowe, rozbudowane sojusze, kanały komunikacji, infrastruktura – wyposażenie armii w sprzęt i instrumenty pozwalające prowadzić wojny. Mają one duże znaczenie dla potencjału „twardego” bezpieczeństwa.

Zdaniem Żukowskiej, „miękkie” elementy bezpieczeństwa to *wszystkie sfery zewnętrzne oddziaływania państw, ich kultury, systemowych rozwiązań, zachowań, używanej techniki i technologii, know-how i modeli konsumpcji, pracy czy polityki, które są akceptowane, przyjmowane i wdrażane przez innych, widzących w nich dla siebie korzyści. Upowszechnianie się miękkiego modelu bezpieczeństwa możliwe jest dzięki sieci kanałów komunikacyjnych, pozwalających samodzielnie oceniać, porównywać, naśladować, przenosić*¹⁴. Podkreśla ona dalej, że współcześnie nie mniej ważnym elementem bezpieczeństwa jest inteligentna siła w stosunkach międzynarodowych. Inteligencja w tym przypadku sprowadza się do przygotowania takich rozwiązań, które pozwalają podjąć właściwe decyzje, jeśli nie w chwili tworzenia struktur czy instytucji, to w czasie późniejszym, kiedy dane państwo będzie do takiego kroku gotowe. Inteligencja

¹² M. Sułek, *Podstawy potęgonomii i potęgometrii*, Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Kielcach, Kielce 2001, s. 164.

¹³ K. Żukowska, *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja...*, op. cit., s. 26.

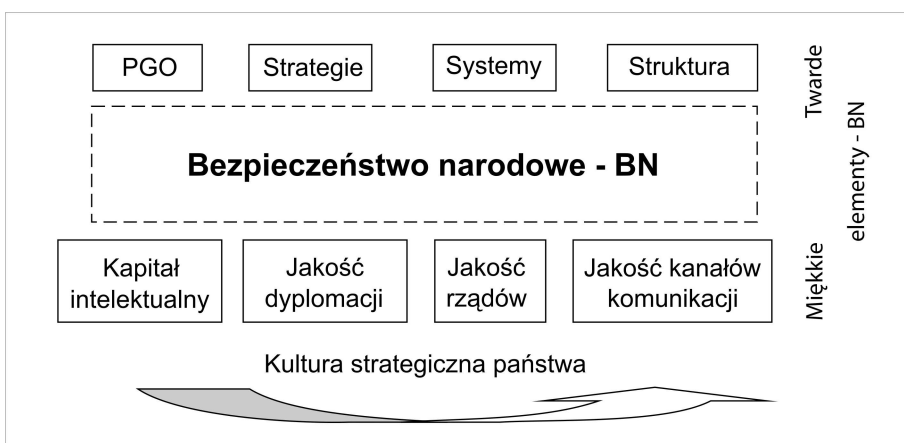
¹⁴ Ibidem, s. 27.

to też skuteczność związana z okresowymi ocenami wprowadzonych rozwiązań.

Model organizacyjny systemu bezpieczeństwa

Model jest wynikiem modelowania¹⁵. Pod pojęciem tym rozumiemy proces budowy i badania modeli. Jest ono ważnym narzędziem analitycznym (badawczym).

Model organizacyjny systemu bezpieczeństwa (8-E), obejmuje „twarde” i „miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego (rysunek 1).

Rysunek 1. Model organizacyjny systemu bezpieczeństwa (8-E), obejmujący „twarde” i „miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego; PGO – potencjał gospodarczo-obronny państwa

Źródło: opracowanie własne.

Analiza elementów „twardych” i „miękkich” bezpieczeństwa pozwala określić potencjał organizacyjny państwa na potrzeby zmian organizacyjnych bezpieczeństwa narodowego.

Możliwe zmiany organizacyjne mogą odbywać się za pośrednictwem państwa, co oznacza, że musi ono samo dokonać przekształceń w swoich strukturach, systemach i sposobach działania zgodnie z wymaganiami bezpieczeństwa

¹⁵ M. Sułek, *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2010, s. 94–95.

narodowego¹⁶. W przedstawionym powyżej modelu widać zakres zmian organizacyjnych, który może być bardzo szeroki i obejmować, między innymi:

1. „Twarde” elementy bezpieczeństwa narodowego, czyli strategię, potencjał gospodarczo-obronny (PGO), systemy i struktura organizacyjna państwa.
2. „Miękkie” elementy, czyli kapitał intelektualny, jakość kanałów komunikacji, jakość dyplomacji oraz jakość rządów.

Zgodnie z założeniami modelu, dla skuteczności zmian niezbędne jest dostosowanie do siebie składników przedstawionego systemu bezpieczeństwa (8-E). Wszystkie elementy modelu są wzajemnie ze sobą powiązane i tym samym jednakowo ważne dla sprawnego i skutecznego działania jego organizacji, jaką jest państwo. Zdarza się tak, że jeden element może być bardziej sprawny, nowocześniejszy od drugiego i przyjąć rolę dominującą, a drugi rolę drugorzędną, podporządkowaną temu pierwszemu. Zależy to od możliwości danej organizacji (państwa) i typu (jakości) samej zmiany.

Poniżej zostały objaśnione znaczenia pojęć użytych w modelu organizacyjnym bezpieczeństwa (8-E).

A. „Twarde” elementy bezpieczeństwa narodowego obejmują:

1. Strategię, sposoby wyboru i działania osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Wizja i misja nadają działaniom organizacji określony kierunek i powinny pozostawać zasadniczo niezmiennie, jednak na turbulentnej arenie międzynarodowej takie działanie jest utrudnione.
2. Potencjał gospodarczo-obronny (PGO) państwa można traktować jako gospodarczy filar potencjału obronnego państwa.
3. Systemy. System jest to zorganizowany obiekt, działający w otoczeniu, składający się z wielu elementów, podsystemów powiązanych ze sobą licznymi relacjami, kanałami, związkami kooperacyjnymi w ten sposób, że każdy z jego elementów przyczynia się do powodzenia i bogactwa całości.
4. Struktura organizacyjna to układ i wzajemne zależności między częściami składowymi oraz stanowiskami w organizacji. Struktura podąża za strategią, co oznacza, że misja organizacji i jej ogólne zadania wyznaczają kształt organizacji. Nowoczesna struktura organizacyjna wymaga dużego wysiłku konceptualnego i czasu, w trakcie lub podczas zmiany strategii. Do najważniejszych cech otoczenia, które wpływają na strukturę organizacyjną, można zaliczyć potencjał otoczenia, jego złożoność i niepewność. Wpływ organów państwa na organizację jest zróżnicowany w zależności od ustroju politycznego, czyli warunków własnościowych. Przez warunki ekonomiczne wpły-

¹⁶ S. Koziej, *Wyzwania transformacyjne bezpieczeństwa Polski*, „Kwartalnik Bellona” 2010, nr 2, s. 13–15.

wające na strukturę organizacji należy rozumieć zasady funkcjonowania gospodarki, stan przepisów prawa oraz sytuację na rynku kapitałowym. Do najważniejszych wyznaczników struktury organizacyjnej związanych z możliwościami organizacji należy zaliczyć: jej wielkość, cykl życia oraz wielkość zasobów i kapitałów.

B. „Miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego obejmują:

1. Kapitał intelektualny państwa (KI). Jest on częścią kapitału narodowego (obronnego państwa), który obejmuje ogół aktywów niematerialnych, czyli wartości intelektualne, wiedzę, umiejętności, zdolności, kompetencje, doświadczenia ludzi, przedsiębiorstw, społeczności i państwa. W skład kapitału intelektualnego¹⁷ państwa wchodzi kapitały: ludzki, społeczny i organizacyjno-innowacyjny. Należy podkreślić, że kapitał intelektualny nie jest tylko prostą sumą trzech jego składowych, lecz także jest kreowany (pomnażany) przez współczynnik relacji, więzi społecznych występujących między nimi. Postać algebraiczna modelu obliczania kapitału intelektualnego¹⁸ jest następująca:

$$KI = [KS + KL + KOI] \cdot WR$$

gdzie:

KI – kapitał intelektualny,

KS – kapitał społeczny,

KL – kapitał ludzki,

KOI – kapitał organizacyjno-intelektualny,

WR – wskaźnik relacji, więzi społecznych.

2. Jakość kanałów komunikacji. Komunikacja to proces wzajemnej wymiany informacji między różnymi uczestnikami procesów społeczno-gospodarczych. Jej celem jest wzajemne zrozumienie się nadawcy i odbiorcy w zakresie przekazywanych treści. Kanał komunikacji jest to sposób prezentacji komunikatu (treści), który może przybrać formę ustną (werbalną), piśmenną, wizualną (schematy, wykresy, fotografie, video), lub multimedialną (łączy wszystkie te formy). Wybór kanału komunikacyjnego jest warunkowany wynikami analizy wskazującymi, w jaki sposób oraz w jakiej formie przekazać informację, aby dotarła ona do odbiorcy niezniekształcona i została właściwie odczytana, zrozumiana. Dobór kanałów komunikacyjnych to z jednej strony sztuka, a z drugiej – ekonomiczna kalkulacja.

¹⁷ W. K. Jaruszewski, *Kapitał intelektualny w strategii bezpieczeństwa narodowego*, Collegium Balticum, Szczecin 2011, s. 56.

¹⁸ Ibidem, s. 55.

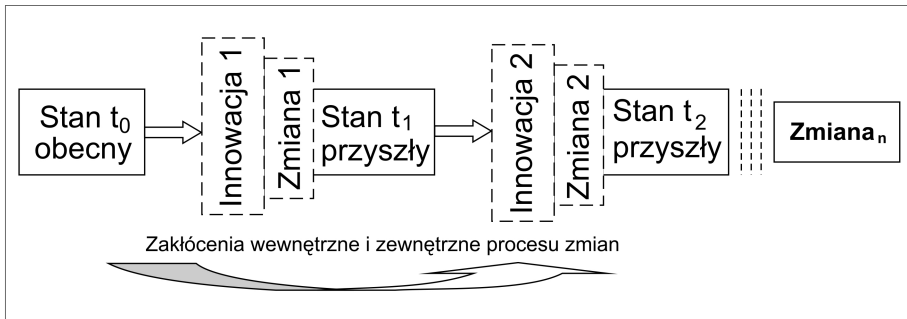
3. Jakość rządów. Style działania, kierowania, sposób wykonania zadań kierowniczych, w którym ważnym jej elementem jest rodzaj dominujących środków motywowania przez kierownika. Należą one do wyróżników stylu kierowania: autokratycznego, konsultacyjnego, przywódczego. Styl kierowania obejmuje: wywieranie wpływu, podejmowanie decyzji, sprawowanie kontroli nad podwładnymi i ocenianie ich, komunikację z personelem, wydawanie poleceń.
4. Jakość dyplomacji. Dyplomacja jest instrumentem, za pomocą którego państwo wyraża i prowadzi swą politykę zagraniczną w stosunkach zewnętrznych. W takim sensie dyplomacja jest strukturą, na którą składają się: podstawy prawne, organizacja, kadry, procedury i metody działania oraz środki materialne. Tę strukturę stanowi przede wszystkim minister spraw zagranicznych wraz z podległym mu urzędem – ministerstwem. Zdaniem R. Kuźniara¹⁹ dyplomacja odzwierciedla jakość polityki zagranicznej, która nie powinna wnosić żadnych sprzeczności oraz być bardzo konsekwentna w działaniu. Takie działanie umożliwia realizację konkretnych, ambitnych celów, zadań i interesów narodowych. Dyplomaci dzisiaj muszą być przede wszystkim właściwie wykształconymi i wyszkolonymi oraz sprawnymi urzędnikami. Regułą i podstawą sukcesu jest profesjonalizm, systematyczność, rzetelna analiza i rozumienie otoczenia, rozpoznanie partnera oraz staranne przygotowanie każdego kroku²⁰.

Potencjał organizacyjny zmian

Mówiąc o zmianach, najczęściej ma się na myśli ich stopień, a nie założenie, że są prostym przeciwieństwem stabilności, gdzie każde zjawisko ulega wcześniej czy później większym lub mniejszym zmianom. Zmianę określa się jako różnicę między jednym stanem w czasie t_0 a innym stanem t_1 , bez wskazywania na jej przyczyny czy skutki. Czas między nimi wypełniają zmiany i znajdujące się u ich podstaw innowacje. Zmiana oznacza przejście od obecnego stanu t_0 do stanu t_1 ; zawiera w sobie proces i treść. Odnosi się do dowolnego aspektu organizacji, struktury organizacji, państwa itd.

¹⁹ R. Kuźniar, *Międzynarodowe...*, op. cit., s. 130.

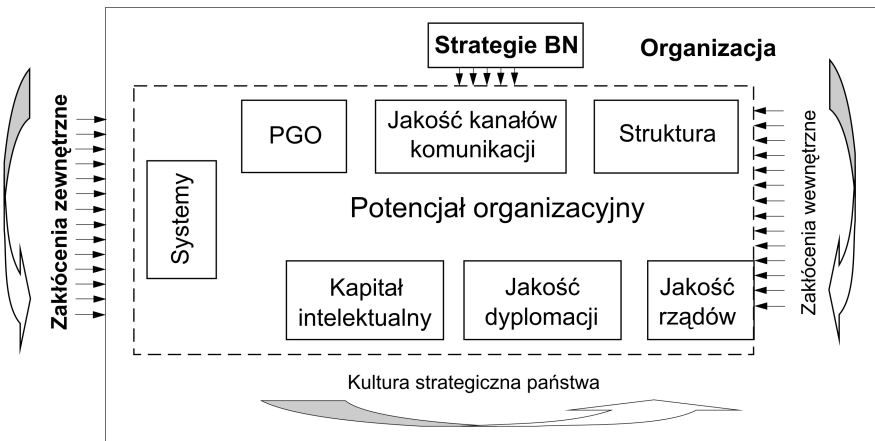
²⁰ Ibidem, s. 138

Rysunek 2. Zmiana jako przejście od stanu obecnego do stanu przyszłego

Źródło: opracowanie własne.

Zmiany wyrażają się w przekształceniach realnych podsystemów i powiązań między nimi oraz ich wzajemnych relacji. Zmiany nie są zdarzeniem, lecz zjawiskiem złożonym i dlatego wymagają planowego przygotowania i wprowadzenia zorganizowanych działań zarządczych. Organizacje podlegają procesowi zmian proporcjonalnie do wieku, wzrostu i złożoności. Zarządzanie zmianami uznaje się za jedną z głównych umiejętności kadry kierowniczej, osób zarządzających państwami, elit politycznych, doradców itp.

Rysunek 3. Organizowanie się w obliczu zmian potencjału organizacyjnego obejmującego „twarde” i „miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego; PGO – potencjał gospodarczo-obronny państwa

Źródło: opracowanie własne.

L. Clarke²¹ podkreśla, że wiele osób postrzega koncepcję strategii wyłącznie w kategoriach określenia głównych wyzwań zewnętrznych, które organizacja z wyboru zdecyduje się podjąć. Jednak relacje zachodzą według poniższego schematu:

OTOCZENIE ↔ STRATEGIA ↔ ORGANIZACJA

Bez potencjału organizacyjnego wymaganego do przeprowadzenia zmian wątpliwe jest wykonanie efektywnej strategii zmian obejmującej następujące elementy:

1. Dokonanie oceny istniejącego potencjału organizacyjnego w kategoriach obecnie posiadanych umiejętności, stylów i struktur.
2. Rozstrzygnięcie, czy aktualny potencjał organizacyjny jest zgodny z wyznaczonym kierunkiem rozwoju organizacji.
3. Określenie wszelkich luk czy braków i przełożenie ich na język wewnętrznego programu zmian.
4. Sprecyzowanie, które stymulatory zmian należy wykorzystać w celu osiągnięcia planowanych zmian: strategię, strukturę, systemy, potencjał gospodarczo-obronny, jakość rządów, jakość dyplomacji, kapitał intelektualny, jakość kanałów komunikacji, czy kulturę strategiczną państwa.

Należy zaznaczyć, że wszystkie elementy systemu organizacji wzajemnie się zająbiają a jakakolwiek zmiana dokonana w jednym z elementów systemu organizacji, np. w strukturze organizacyjnej, będzie miała określone implikacje dla pozostałych składowych elementów organizacji, czy stosowanych w niej stylów kierowniczych. Czynnikiem wpływającym na zmiany jest również kultura strategiczna państwa, która może ułatwiać, bądź utrudniać proces zmian w organizacji.

Należy podkreślić, że jeżeli „twarde” elementy bezpieczeństwa stanowią szkielet organizacji, to „miękkie” są systemem nerwowym organizacji, a wówczas kapitał intelektualny stanowi „krew i organy” organizacji. Bez zrozumienia zasad funkcjonowania kapitału intelektualnego organizacji żadna zmiana – bez względu na to, jak spektakularna – nie będzie zmianą trwałą, dającą poczucie efektywności i bezpieczeństwa. Z perspektywy procesu wdrażania zmian ważnym czynnikiem jest również kultura strategiczna państwa, która ułatwia, bądź utrudnia wdrażanie omawianego procesu. Organizacje podlegają transformacjom zmieniającym je nie do poznania. Częścią tego procesu są próby zgrania wewnętrznych wzorców zachowań z wymogami zewnętrznymi. Nowoczesne

²¹ L. Clarke, *Zarządzanie zmianą*, Wydawnictwo Cebethner i Ska, Warszawa 1997, s. 37–39.

systemy wartości w danej organizacji stanowią dobry motor napędowy szerokich zmian.

Podsumowanie

1. Na początku XXI wieku „twarde” i „miękkie” składowe bezpieczeństwa narodowego stanowią jego kluczowy element. W chwili obecnej kapitał intelektualny państwa oraz „miękkie” elementy bezpieczeństwa narodowego nabierają coraz ważniejszego znaczenia i pełnionej roli, jako czynniki zapewniające odpowiedni stan bezpieczeństwa narodowego oraz wysoki prestiż państwa na arenie międzynarodowej.
2. Kapitał intelektualny stanowi ważny element miękkich elementów bezpieczeństwa narodowego, również jest stymulatorem zmian oznaczającym rezerwanie w zakresie posiadanego oraz wymaganego przez organizację zestawu wiedzy, kompetencji, umiejętności, doświadczenia, a także stopnia zgodności postaw, jakości rządów i dyplomacji, czy stylów kierowania z wymogami nowej przyszłości, którą próbujemy stworzyć.
3. Duży wpływ na jakość i tempo zmian ma również kultura strategiczna państwa, która może wspierać (bądź nie) proces zmian, a tym samym ułatwiać proces realizacji i zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Warunkiem skuteczności systemu bezpieczeństwa jest jego nowoczesna organizacja gwarantująca szybkie, sprawne i skuteczne działanie w warunkach pokoju, kryzysu oraz odpowiednią reakcję na wszelkiego typu zagrożenia i kryzysy.
4. Należy podkreślić, że obecnie procesy integracyjne w sferze całego bezpieczeństwa narodowego nabierają szczególnego znaczenia, również wymagają głębokiej analizy i uwagi. Dlatego też, należy jak najszybciej uruchomić procesy integracyjne, począwszy od systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, gdyż od jego organizacji i funkcjonowania w głównej mierze zależy stan bezpieczeństwa narodowego. Umożliwi to uporządkowanie systemu bezpieczeństwa narodowego, precyzyjne określenie kompetencji poszczególnych jego elementów składowych i wszystkich jego organów kierujących.
5. Proces bezpieczeństwa dostarcza wielu możliwości stosowania zasad twórczego współdziałania, czyli synergii między elementami systemu bezpieczeństwa narodowego.
6. Istotą synergii w procesie bezpieczeństwa jest możliwość szacowania oraz doceniania różnic i na ich podstawie twórczego budowania dodatkowej siły kompensującej słabości systemu.

7. Docenianie synergii i spójności miękkich i twardych elementów bezpieczeństwa stanowi podstawę skutecznego funkcjonowania całego systemu bezpieczeństwa narodowego.

Bibliografia

- Fehler W., *O pojęciu bezpieczeństwa państwa*, [w:] W. Śmiałek, J. Tymanowski (red.), *Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie integracji europejskiej*, Toruń 2002.
- Jakubczak R., Marczak J. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategię*, Bellona, Warszawa 2012.
- Jakubczak R., Marczak J. (red.), *Podstawy bezpieczeństwa narodowego Polski w erze globalizacji*, AON, Warszawa 2008.
- Jakubczak R., Marczak J. (red.), *Bezpieczeństwo narodowe Polski w XXI wieku. Wyzwania i strategię*, Bellona, Warszawa 2012.
- Jaruszewski W. K., *Kapitał intelektualny w strategii bezpieczeństwa narodowego*, Collegium Balticum, Szczecin, 2011.
- Kamiński A., *Bezpieczeństwo Polski na tle rozwoju procesów politycznych w Europie. Uwagi metodologiczne*, „Studia i Materiały PISM” 1993, nr 64.
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, AON, Warszawa 2011.
- Kitler W., *Prawno organizacyjne uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] T. Jemioło (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem narodowym*, AON, Warszawa 2006.
- Kitler W., *System zarządzania kryzysowego w dziedzinie bezpieczeństwa*, [w:] T. Jemioło, K. Rajchel (red.), *Bezpieczeństwo narodowe i zarządzanie kryzysowe w Polsce XXI wieku – wyzwania i dylematy*, Wydawnictwo WSIZiA, Warszawa 2002.
- Koziej S., *Wyzwania transformacyjne bezpieczeństwa Polski*, „Kwartalnik Bellona” 2010, nr 2.
- Kunikowski J. (red.), *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2000.
- Kuźniar R., *Międzynarodowe stosunki polityczne*, [w:] Haliżak E., Kuźniar R. (red.), *Stosunki międzynarodowe, Geneza, struktura, dynamika*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2006.
- Nye J. S. jr., *Konflikty międzynarodowe. Wprowadzenie do teorii i historii*, Wydawnictwo Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- Podgórski R. A., *Socjologia. Wczoraj. Dziś. Jutro, Kompendium wiedzy socjologicznej*, Wydawnictwo Oświatowe FOSZE, Rzeszów 2006.
- Stoner J. A. F., Ch. Wankel, *Kierowanie*, PWE, Warszawa 2004.
- Sulek M., *Podstawy potęgonomii i potęgometrii*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii i Administracji, Kielce 2001.

- Sułek M., *Parametry potęgi (siły) państwa – stałe czy zmienne?*, [w:] M. Sułek, J. Simonides (red.), *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009.
- Sułek M., *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2010.
- Wojtaszczyk K. A., *Bezpieczeństwo państwa – konceptualizacja pojęć*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Majerska-Sosnowska (red.), *Bezpieczeństwo państwa*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009.
- Żukrowska K., *Pojęcie bezpieczeństwa i jego ewolucja*, [w:] K. Żukrowska, M. Grącik (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2006.
- Żukrowska K. (red.), *Bezpieczeństwo międzynarodowe. Przegląd aktualnego stanu*. Wydawnictwo IUSatTAX, Warszawa 2011.

Summary

Soft strategy elements to ensure national security

Literature reports that the national security state is less and less influenced by purely military factors. This increases the role of economic factors, such as the state of the national economy, the quality of international alliances and broadly understood infrastructure level, operations of a number government administration bodies, local authorities, social organizations, as well as individual citizens. The purpose of this article is to introduce the national security issues in terms of the hard and soft its elements.

The article consists of three parts. The first section explains the essence of national security in terms of the distribution of the hard and soft elements. The second part presents its own security model based on the eight elements (8-E). The third part describes the organizational changes, which may include hard and soft elements of BN. According to the assumptions of the model for the effectiveness of the changes it is necessary to adapt each of the system components. The method adopted is to analyze the research literature and its own national security organizational model.